

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНОЮ ОРІЄНТАЦІЄЮ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ СФЕРИ ТУРИЗМУ

Козійчук Оксана Григорівна

*канд.пед.н., доцент кафедри туризму,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: Koziichuk@krok.edu.ua,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8820-5208>*

THE INSTITUTIONAL SUPPORT OF THE MANAGEMENT VOCATIONAL GUIDENCE IN THE TRAINING OF TOURISM SPECIALISTS

Koziichuk Oksana

*Candidat of Science Pedagogical, Docent Head of the Tourism,
“KROK” University, Kyiv, Ukraine,
e-mail: Koziichuk@krok.edu.ua,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8820-5208>*

Анотація. У цьому розділі монографії сформовано сучасні теоретико-методичні засади підготовки спеціалістів для сфери туризму. Наведене теоретичне узагальнення наукової проблеми теоретико-методичних основ туристичної освіти та управління профорієнтаційною роботою з учнівською молоддю в закладах освіти регіону. Обґрунтовано сутність, зміст, наукові підходи, принципи, управління

освітніми процесами у професійній орієнтації учнівської молоді. Визначено основні методологічні підходи: системний, інтегративний, синергетичний, особистісно зорієнтований, діяльнісний, компетентнісний та їх спрямованість на оптимізацію управління профорієнтаційною роботою щодо підготовки спеціалістів для сфери туризму в закладах освіти регіону.

Сформовано авторське бачення інституційного забезпечення системи управління професійною орієнтацією щодо підготовки фахівців для сфери туризму. Розглянуто особливості функціонування та засоби управління професійною орієнтацією щодо підготовки фахівців для сфери туризму в сучасних умовах. На основі проведеного аналізу запропоновано напрями вдосконалення механізму системи управління професійною орієнтацією щодо підготовки фахівців для сфери туризму, визначено його принципи, структуру, методи, суб'єкти та об'єкти управління.

З'ясовано, що освітнє середовище закладу освіти як багатовекторна система організаційно-педагогічних умов, можливостей для туристичної освіти є дієвим чинником управлінського впливу на професійне самовизначення учнівської молоді. Педагогічно доцільною умовою створення освітнього середовища визнано встановлення закладами освіти соціально-педагогічного партнерства з метою забезпечення професійного самовизначення учнівської молоді.

Аргументовано, що запропонована структурно-функціональна модель системи управління професійною орієнтацією щодо підготовки фахівців для сфери туризму є дієвим інструментом забезпечення ефективного професійного самовизначення учнівської молоді, розвитку професійної компетентності управлінської команди на засадах соціального партнерства освітян, органів місцевого самоврядування та роботи в команді для реалізації інноваційних технологій профілізації навчання на сучасному етапі реформування вітчизняної освіти. Наведена концепція аналізу змін у системі профільної середньої освіти в широкому розумінні – шкільне і позашкільне освітнє середовище у пріоритетних стратегіях, прийнятих у Законі України «Про освіту» (2017 р.), що дозволяє цілісно розглядати проблеми і завдання, які стоять перед профільною середньою освітою щодо забезпечення професійного самовизначення учнівської молоді в закладах освіти регіону.

Аналізується досвід співробітництва у сфері підготовки кадрів для туризму, обґрунтовується необхідність поглиблення інтеграції на рівні як теоретичної, так і практичної підготовки студентів.

Ключові слова: Інституційне забезпечення, туризм, регіональний туризм, система управління професійною орієнтацією, нормативно-правова база, компетентнісний підхід, заклади освіти, учнівська молодь.

Формули: 0, рис.:1, табл.: 0, бібл: 42.

Abstract. This section of the monograph forms modern theoretical and methodological principles on the nature, in the training of tourism specialists. The research is dedicated to solving the problem of theoretical and methodical basics of the tourism education and students vocational guidance. The mentioned investigation deals with the problem concerning the application of management in the vocational guidance work with students in the educational institutions of the region. They were based on the systemic and synergistic, integrative, person-oriented, activity, competent and regional approaches. The process and functional structuring of the institutional support of management vocational guidance of the training of tourism specialists. The considers the peculiarities of contemporary issues and management system of vocational guidance in the training of tourism specialists the modern world. Based on the analysis suggested ways of improving the mechanism of system management professional orientation the training of tourism specialists, defined its principles, structure, methods, subjects and objects of control.

It is established that the educational environment of the institution of education as a multilevel system of pedagogical conditions, organizational and managerial resources, opportunities for education becomes an effective factor of managerial influence on professional self-determination of students. On the basis of analyzing the state of the problem of a students personality development, the main approaches to creating an educational environment in the pedagogical theory and practice were described.

The efficiency of the educational environment which was created on the basis of the suggested structural and functional model was experimentally tested on the using project technology as a vocational guidance the training of tourism specialists in the educational institution. In the man-

agement model of the vocational guidance in the training of tourism specialists in the with students in educational institutions, part of the student youth would have a positive dynamics of interests in the profession and in the future would make a choice of such a specialty. Accordingly, pedagogical activities were carried out; the program was developed as a training project of a professional career aimed at forming conscious professional self-determination of student youth. Its testing was carried out on the basis of the implementation the project technology as a vocational guidance in the educational process.

A scrutinized concept of the changes analysis in the system of professional education in the broadest sense – school and non- school education is based on the Law of Ukraine «About Education» (2017), the strategy offers an opportunity to weigh up the problems and professional education on the whole.

The analyses the experience of cooperation in the training of tourism specialists as well as gives reasons for the necessity of deepening of the integration on both practical and theoretical levels of students training.

Keywords: Institutional support, tourism, regional tourism market, the management system of vocational guidance, legal and regulatory framework, competence approach, educational institutions, students youth.

Formulas: 0, Fig.: 1, Tabl.: 0, Byblos: 42.

У сучасних умовах розвитку ринкових відносин, реалізація стратегічної мети – інтеграції України в міжнародний туристичний бізнес як конкурентоспроможного суб'єкту [1] – можливо шляхом удосконалення системи підготовки кадрів для сфери туризму, зокрема, інституційного забезпечення управління професійною орієнтацією серед учнівської молоді. Також досить актуальним у зв'язку з реформуванням системи освіти, є питання становлення особистості, а саме – вибору трудового виду діяльності, професії в закладах освіти на регіональному рівні. У цьому контексті особливого значення набувають положення та висновки, зроблені науковцями щодо: підготовки майбутніх фахівців у контексті професійно-орієнтованої освіти (Н. Ничкало [2], Н. Матяш [3]); реформування системи

освіти та забезпечення ефективного функціонування інноваційних освітніх середовищ (Л. Калініна [4], Л. Паращенко [5]). Предметом уваги стають науково-теоретичні доробки вчених, що спрямовані на пошук шляхів удосконалення профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю в системі освіти, а саме: змісту, форм та методів професійної орієнтації (Н. Побірченко [6]); управлінських засад в організації профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю (О. Козійчук [7] С. Меркулова [8]).

Питанням підготовки майбутніх фахівців для галузі туризму присвячені наукові праці В. Лозовецької, О. Любіцевої, М. Скрипника, Г. Цехмістрової, В. Федорченко [9] і ін.

Окремої уваги заслуговують дослідження актуальних аспектів розвитку соціального партнерства при професійній підготовці майбутніх фахівців для сфери туризму (Л. Мелько [10], Г. Уварова [11]).

Також необхідно вказати на фрагментарність досліджень щодо напрямів, способів практико-орієнтованої підготовки фахівців сфери туризму на регіональному рівні; наступності навчання в закладах загальної середньої та професійної освіти. Водночас існують суперечності між зростаючими вимогами туристичного ринку щодо рівня підготовки майбутніх фахівців для сфери туризму, здійснення професійної діяльності у реальних ринкових умовах та недостатньою розробленістю сучасних форм, методів, технології підготовки за допомогою яких, молодь зможе набути практичний професійний досвід вже в закладах загальної середньої освіти.

Результати дослідження кадрового забезпечення підприємств туризму свідчать, що впродовж багатьох років недооцінювалися потреби галузі у фахівцях з точки зору якості їх підготовки та кількості. Так, ще на початку XXI ст. український ринок праці у сфері туризму переживав справжній «кадровий голод»: туристичним компаніям не вистачало близько 50 % працівни-

ків середньої ланки менеджменту і 80-90 % – співробітників вищого менеджменту. На той час профільні заклади вищої освіти випускали щорічно близько 20 тис. молодих фахівців, але цього було недостатньо для заповнення ринку [12, с. 139].

У контексті вищезазначеного, недостатньо дослідженим залишається також питання інституційного забезпечення системи управління професійною орієнтацією щодо підготовки фахівців сфери туризму та механізму формування ефективної системи профорієнтації учнівської молоді. Загалом, досліджувані питання є завжди актуальними, адже в сучасних умовах професійна орієнтація учнівської молоді в закладах освіти є одним із головних напрямів державної політики зайнятості, зокрема і у туристичній сфері, що й визначає актуальність досліджуваної проблеми.

У цьому розділі автором поставлено за мету формування інституційного забезпечення системи управління професійною орієнтацією щодо підготовки фахівців для сфери туризму; визначення та розробка напрямів вдосконалення механізму управління системою професійної орієнтації серед учнівської молоді в закладах освіти на регіональному рівні.

Аналіз науково-педагогічної літератури показує, що впродовж багатьох років прогресивні педагоги намагалися використовувати туристичну освіту для виховання національно свідомої учнівської молоді. Педагогічну доцільність туристичної освіти та регіонального туризму і краєзнавства у педагогіці вперше обґрунтував К. Ушинський. У кожному регіоні, підкреслював він, сконцентрована велика маса відомостей, – історичних, географічних, етнографічних, статистичних та інших, – які педагог має уміло використовувати у своїй роботі [13].

Разом з тим Н. Смолінська, досліджуючи управління знаннями аргументує, що туризм – це набагато більше, ніж сфера послуг, це явище з культурною базою, з історичною спадщиною у різних середовищах; туризм – це туристична картографія, інду-

стрія гостинності, міжкультурна комунікація і так далі, що в сукупності потребує знань з метою розуміння соціальнокультурної динаміки його сталого розвитку. Ресурсна складова управління знаннями базується на наявному людському капіталі, який фактично є джерелом знань, їх генератором та користувачем [14].

Окремої уваги заслуговує наукова позиція О. Любіцевої [15, с.31], що туризм є синтетичним видом діяльності з широким спектром суспільних функцій, що охоплюють діапазон від виховного процесу до міжнародних відносин, але базовою функцією, яка була закладена в його основу ще на початках формування цього феномену, є можливість саморозвитку і самоудосконалення в індивідуально доступних формах. Робота в туризмі (туристична діяльність) поєднує креативні творчі підходи до формування інноваційного туристичного чи екскурсійного продукту, що базуються на глибоких сучасних знаннях зі сталого розвитку, системності, соціальної відповідальності, інформаційних і сервісних технологій з вміннями аналізувати та синтезувати різномірну інформацію, що характеризує специфіку туристичної діяльності, функціонування туристичного ринку та його суб'єктів тощо, і навичками практичної діяльності з обслуговування туристів, тобто потребує від працівника синтезу знань, вмінь та навичок, які стосуються вирішення широкого кола питань і потребують різномірних знань, які надаються багатьма науками.

Саме така специфіка покладена в основу формування порівняно нового для України напрямку фахової освіти, яким є туристична освіта, що базується на узагальненні прагматології туризму у поєднанні з досягненнями галузевих наук, об'єктом дослідження яких є туризм, що й формує туризмологію як міждисциплінарний напрям наукових досліджень. Тобто, складність завдань, які вирішує туризм, обумовлює складність підготовки фахівців для цієї галузі. Помилковою є думка, що туризм є виключно галуззю з надання послуг подорожуючій людині,

хоча процес обслуговування займає значну частину діяльності в туризмі, є основою туристичного бізнесу.

Однак функції туризму значно ширші: від краєзнавчої роботи учнівської молоді до формування позитивного іміджу держави – і фахова туристична освіта має бути готовою забезпечувати ці функції. Від того, якою є фахова вища туристична освіта сьогодні, залежить те, яким буде туризм завтра, наскільки привабливою і гостинною буде держава, наскільки патріотичними будуть її громадяни, відкритим до глобальних змін буде вітчизняне суспільство. Тобто, саме фахова туристична освіта формує тих фахівців, які своїми діями, своїм туристичним продуктом (туром, туристичною дестинацією тощо) впливають на кожную особистість, яка відправляється в подорож (за кордон чи по своїй країні). Освіта є інвестиціями в майбутнє, а туристична освіта – в майбутнє держави і її громадян. Тому вважаємо можливим говорити про рекреаційну освіту, яка за Л. Лук'яною [16], передбачає формування сукушності знань, що забезпечать створення рекреаційного середовища, тобто сприятливих умов для лікування-профілактики, відпочинку-релаксації, туризму, задоволення основних життєвих (сон, харчування, гігієна, рух) та духовно-інтелектуальних (дозвілля, фізична рекреація, спілкування, розваги, відпочинок – переключення) потреб людини. Складовими такої моделі виступили світогляд як соціально-етичне, історико-культурологічне мислення; логіко-інформаційне мислення, що передбачає опанування інформаційних технологій, статистики, математики, комп'ютерної техніки; економічне мислення – фінанси, ринок, облік, аналіз, керування; професійне мислення, сформувати яке покликані такі дисципліни, як вступ до спеціальності, рекреація, технологія, організація.

У контексті вищезазначеного, туризм для підготовки фахівців згідно вимог ринку праці, важливий у таких аспектах: *як управління знаннями, управління професійною орієнтацією*

щодо підготовки фахівців для сфери туризму та з точки зору культури.

Розгляд туризму, з точки зору культури, є завданням, яке передбачає діалог з такими традиційними галузями знань як історія, географія, мистецтво, біологія та інші, які отримуються ще в школі, що підсилює сприйняття *туризму* через базові знання – а також через знання питань соціального, культурно-пізнавального, економічного розвитку *регіону, регіонального туризму*, які здобуваються у закладі освіти при підготовці фахівців для сфери туризму.

Розуміння регіонального туризму через знання під час навчання в закладі загальної середньої освіти та професійному закладі освіти при підготовці фахівців для сфери туризму, дозволяє зрозуміти зв'язок природи, етнографічні особливості певного регіону, з географією та історією, відкрити культурно-пізнавальний простір регіону, дає розуміння економічних категорій, соціології та культури певних туристичних регіонів. Саме знання, побудовані на розумінні функціонування туристичної галузі, дозволяють з одного боку зрозуміти важливість збереження цінностей, що стосуються культури та природного середовища певного регіону, а з другого – забезпечити професійну кар'єру молоді на основі кон'юнктури регіонального ринку праці.

У контексті вищезазначеного ми усвідомлюємо, що туризм для підготовки фахівців згідно вимог ринку праці, важливий у такому аспекті як *управління знаннями та управління професійною орієнтацією щодо підготовки фахівців для сфери туризму*. Як бачимо, у результаті дослідження проблеми виникає необхідність проаналізувати сутність менеджменту й управління.

Зарубіжний дослідник професійної кар'єри Е. Шейн [17], виокремлюючи основні кар'єрні орієнтації, зазначає в них менеджмент «як спрямованість особистості на інтеграцію зусиль людей, які співпрацюють, на ефективне досягнення загальних цілей (освітніх, професійних)».

На нашу думку, управління є суспільним інститутом, а його соціальна цінність і практична віддача цієї цінності повністю залежить від людей, їхніх знань, умінь, прагнень, інтелектуальних рішень, життєвих виборів особистості. Акцентуємо також увагу на науковій думці, що в освіті «менеджмент» і «управління» розглядається: «...як види діяльності, які спрямовані на досягнення організацією своїх цілей і завдань, а саме: «менеджмент» – через планування, організацію, керівництво і моніторинг організаційних процесів; «управління» – через забезпечення оптимального функціонування і розвиток системи» [18, с.13].

Разом із тим, аналіз досліджуваної проблеми засвідчує, що сутність педагогічного аспекту управління профорієнтаційною роботою в закладах освіти полягає в тому, щоб привести в дію всі фактори державного, адміністративного, навчального і виховного впливу, досягти позитивного кінцевого результату профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю.

Своєю чергою, ми усвідомлюємо, що менеджмент є мистецтвом управління і в системі освіти, беззаперечно можемо застосовувати його різновиди. Так, *освітній менеджмент* – це управлінська діяльність, яку здійснюють організатори освіти і керівники закладів освіти. Досліджуючи процес навчання та реалізуючи у практичній діяльності освітньої установи його основні організаційні форми, методи, принципи, компоненти навчання й управління навчально-пізнавальною діяльністю, ми все більше заглиблюємося в освітній процес і управління ним як у відкриту керовану систему. Освітній процес і управління ним – це конкретна динамічна і певною мірою централізована система. Призначення освітнього процесу визначається тим, що він, як будь-яка соціальна система, має мету і цільовий характер (прагнення забезпечити якість освіти), відповідно застосування комплексу принципів, методів, способів і нових технологій у навчанні й управлінні освітньою діяльністю учнів у

своїй єдності, взаємозв'язку і взаємодії являють собою освітній менеджмент як систему управління освітнім процесом [19].

Педагогічний менеджмент пов'язаний із діяльністю педагога, який безпосередньо працює з учнівською молоддю (наприклад, управління процесом засвоєння знань). Тому під «педагогічним менеджментом» визначають управління педагогічним процесом – застосування різних організаційних, методичних, технологічних прийомів реалізації освітніх процесів. Така діяльність не може розглядатися як управління освітньою системою чи освітньою організацією, якою є заклад освіти, позиціонує В. Бех [20].

Підсумовуючи зазначимо, що освітній і педагогічний менеджмент мають як спільне, так і особливе, одиничне значення. Спільним для цих понять є те, що у процесі управління людьми здійснюється вплив на особистість, яка знаходиться у сфері освітньої діяльності. Акцентуємо увагу на тому, що менеджмент в освітній сфері – це процес цілеспрямованого впливу суб'єкта управління (керівника) на об'єкт управління (соціальну систему), що знаходиться в ринкових умовах, у результаті якого відбувається не лише його якісна зміна, а й підвищується рівень конкурентоспроможності закладу освіти в регіоні та його випускників.

З позиції логіки, надамо обґрунтування змісту профорієнтаційної роботи щодо співвідношення понять «професійна орієнтація» і «професійне самовизначення»: так, *професійна орієнтація* – визначає об'єктивну сторону і характер взаємодії суспільства та особистості, а *професійне самовизначення* – це суб'єктивна сторона і характер процесу цієї взаємодії, позиціонує в дослідженнях процесу управління професійною орієнтацією Н. Гончарова [21 с. 52].

Разом з тим, варто зазначити, що у науковій літературі відсутня єдина точка зору щодо сутності та змісту профорієнтації. Як показує огляд літературних джерел, більшість науковців до-

тримуються тієї думки, «що професійна орієнтація – це система, складовими якої є такі підсистеми: професійна діагностика, професійна освіта, професійна консультація, професійний відбір та професійна адаптація» [21; 22]. Водночас спільним для більшості науковців є розуміння *професійної орієнтації* як цілеспрямованого управління суб'єктами освітнього процесу професійного самовизначення, що переважно проходить під увагою педагогів закладу освіти. Розбіжність у категорійному апараті пов'язана, на нашу думку, з розумінням професійної орієнтації в широкому і вузькому значенні.

Зазначені вище наукові позиції важливі для реалізації технологічної складової наукового дослідження *інституційного забезпечення системи управління професійною орієнтацією щодо підготовки фахівців для сфери туризму на регіональному рівні*.

Необхідно зазначити, що у сучасних умовах профорієнтація впевнено набуває визначального характеру серед молоді, і стає одним із пріоритетних напрямів державної політики зайнятості, що вимагає ефективної роботи в процесі формування розвинутого регіонального ринку праці. Важливу роль у забезпеченні функціонування системи професійної орієнтації населення в Україні відіграє Державна служба зайнятості. Державною службою зайнятості постійно проводиться масштабна профорієнтаційна робота, якою охоплені не тільки особи, які звернулись до центрів зайнятості, а й молодь, що навчається у закладах освіти різних типів і форм власності, що сприяє забезпеченню легальної зайнятості, підвищенню мотивації до застосування своєї праці в Україні за професіями, які є затребуваними у реальному секторі економіки.

Щодо визначення сутності управління системою профорієнтації для підготовки фахівців для сфери туризму, то профорієнтація здійснюється усіма закладами освіти на всіх ступенях навчання. Основними завданнями роботи закладів освіти з профорієнтації учнівської молоді, зокрема щодо підготовки

фахівців для сфери туризму на наш погляд, є: ознайомлення зі світом професій, кон'юнктурою регіонального ринку праці, фірмами і організаціями з туристичної діяльності, закладами освіти, перспективами розвитку професій; ознайомлення з послугами, які надає служба зайнятості учнівській молоді щодо фахівців для сфери туризму; надання профконсультації щодо вибору професії з урахуванням індивідуальних особливостей, здібностей учня та потреб ринку праці в фахівцях для сфери туризму; формування професійних інтересів та здібностей. Система управління професійною орієнтацією щодо підготовки фахівців для сфери туризму в закладі загальної середньої освіти та професійної освіти відчуває зовнішній вплив з боку: держави (за допомогою законодавства, постанов Міністерства освіти і науки, Міністерства соціальної політики, відомств, департаментів); центрів зайнятості (проведення профорієнтаційної роботи: профінформування, профконсультавання, професіографічних зустрічей); регіонального ринку праці (врахування при виборі професій існуючих тенденцій на ринку праці, професійно-кваліфікаційного дисбалансу); підприємств (зустрічі з представниками підприємств різних галузей та форм власності, проведення екскурсій на підприємства, бесіди з носіями даних професій); професійно-технічних та вищих закладів освіти (проведення днів відкритих дверей, зустрічі з представниками, ознайомлення з професіями та спеціальностями, зокрема у сфері туризму, за якими готують спеціалістів у закладі освіти).

З метою уточнення поняття *управління профорієнтаційною роботою щодо підготовки фахівців для сфери туризму*, автором було застосовано офіційні дефініції з наукових джерел і нормативно-правових документів, для чого ми намагалися охопити основні визначення різних видів та особливості їх трактувань у зарубіжній науково-педагогічній літературі, працях вітчизняних науковців. Ми виходили з того, що пред-

мет нашого дослідження *управління профорієнтаційною роботою щодо підготовки фахівців для сфери туризму* – це якісно уточнена категорія, окремі елементи якої знаходяться в тісному взаємозв'язку, включаючи ознаки менеджменту, економіки і педагогіки, характеризуючи сфери суспільного життя в регіоні.

Вважаємо за доцільне визначити *управління системою професійної орієнтації* як цілеспрямовану, чітко скоординовану, безперервну та постійно відновлювану роботу соціальних інституцій щодо приведення в дію факторів державного, адміністративного, освітнього впливу для досягнення позитивного кінцевого результату з оптимізації професійного самовизначення здобувачів освітніх послуг. При цьому враховуючи сфери суспільного життя в *регіоні* – як організовану діяльність соціальних інституцій з оволодіння учнівською молоддю комплексом компетентностей із метою усвідомлення цінностей майбутньої професії та застосування досвіду інтеграції закладів освіти з управління професійною орієнтацією щодо підготовки фахівців для сфери туризму в регіоні.

Водночас управління освітою розглядається академіком В. Олійником як *системний підхід*, що спрямовується на розкриття цілісності педагогічних об'єктів, виявлення в них різноманітних типів зв'язків і зведення їх в єдину теоретичну частину [23].

На наше переконання, системний підхід дає змогу дослідити будь-який елемент системи в контексті його взаємозв'язку з іншими елементами, наявними в системі, знаходити оптимальне розв'язання проблеми управління профорієнтаційною роботою в закладах освіти, враховуючи минулий досвід і передбачувані перспективи. Системний підхід підсилює значущість об'єкта, яким є профорієнтаційна робота з учнівською молоддю в закладах освіти регіону і розглядає його як цілісну систему з характерною взаємодією підсистем. Відповідно в цьому виразно виявляється *синергетичний* ефект для виявлення і

вивчення впливу взаємодії на результат. За допомогою системного підходу можна виділити якості досліджуваного явища і забезпечити їх детальне вивчення через *інтегративний і синергетичний підхід*.

Необхідно зазначити, що інтеграція дозволяє не тільки збагатити зміст професійно зорієнтованих дисциплін фундаментальними знаннями з основ наук, а й розширює світоглядні орієнтації особистості щодо вибору професії у сфері туризму. Як бачимо, йдеться про міждисциплінарні зв'язки дисциплін різних циклів навчання, інтегровані форми навчання з залученням різних типів закладів освіти регіону, що зумовлюють необхідність упровадження інтегративного підходу.

Інтегративний підхід визначає навчання профорієнтаційного характеру в закладах загальної середньої освіти, де залежно від спеціалізації закладів освіти, їх матеріально-технічної бази і кадрового потенціалу, надаються освітні послуги як компонент професійної освіти учнівської молоді. Це динамічний, безперервний процес, який потребує прогностичності, урахування особливостей та аналізу різноманітних параметрів знань [24, с. 26]. Відтак в узагальненому сприйнятті, як свідчать наукові дослідження І. Козловської [24, с. 18], важливу роль у методологічному обґрунтуванні інтеграційних процесів в управлінні освітнім процесом відіграє *синергетичний підхід*.

Синергетичний підхід у нашому дослідженні застосовується для визначення зв'язків між елементами їх утворення, з'ясування форм і методів управління ними у складній системі, якою є управління професійною орієнтацією щодо підготовки фахівців для сфери туризму в регіоні. Важливо зазначити, що Національна стратегія розвитку освіти передбачає врахування синергетичного підходу до середовищних можливостей навчання як інновацію, яка полягає в взаємодоповненні суміжних середовищ: особистісного, етнокультурного (у т.ч. родинного) і комунікативного – середовища закладу освіти [25, с. 28].

У наукових пошуках І. Зязюна [26], В. Рибалки [27], розглядаються підходи до організації освітнього процесу з позиції оновленої філософії, підкреслюється необхідність *особистісно зорієнтованого і діяльнісного* наукових підходів у процесі формування професійного самовизначення учнівської молоді.

Особистісно зорієнтований підхід у межах нашого дослідження управління професійною орієнтацією щодо підготовки фахівців для сфери туризму, розглядаємо як важливий психолого-педагогічний принцип і методологічний інструментарій професійного самовизначення, основу якого становить сукупність вихідних концептуальних уявлень, цільових установок, методико-психодіагностичних засобів, що забезпечують більш глибоке цілісне розуміння, пізнання особистості та на цій основі – її гармонійний розвиток в умовах чинної системи освіти.

Позиціонуючи педагогічний менеджмент в організації профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю в закладах освіти, визначаємо засадничим особистісно зорієнтований підхід на основі *діяльнісного підходу*, який дає можливість по-новому підійти до ефективного засвоєння знань, формування умінь та їх застосування, раціонального співвідношення теорії й практики в закладах освіти для оптимального розв'язання проблеми управління професійною орієнтацією щодо підготовки фахівців для сфери туризму. Таким чином, в основу нашого дослідження покладено *діяльнісний підхід* до управління профорієнтаційною роботою з учнівською молоддю, що передбачає певні етапи педагогічного менеджменту в реалізації освітніх процесів із професійного самовизначення в закладах освіти. На його основі будуються інші наукові підходи до управління професійною орієнтацією щодо підготовки фахівців для сфери туризму, зокрема, компетентнісний підхід.

На початку ХХІ ст. особливо активно простежується тенденція трактування результату освіти, ураховуючи *компетентнісний науковий підхід*. Методологічні аспекти *компетентніс-*

ного підходу до професійної орієнтації та його інтерпретації на практиці знайшли відображення у працях вітчизняних вчених І. Зязюна [26], В. Кременя [28], які наголошують, що майбутня професійна діяльність є джерелом змісту і форм освіти, а її компонентами є наукові знання, способи діяльності (уміння та навички), проблемні ситуації, здатність особистості до творчої діяльності як результат її професійної (допрофесійної) підготовки. Як бачимо, увага акцентується на результаті освіти, яким є адаптивна здатність особистості діяти в різних проблемних ситуаціях, що дає можливість спрогнозувати, якими саме компетентностями, професійними та особистісними, має володіти учнівська молодь, щоб бути готовою до соціалізації та бути здатною гнучко і вчасно реагувати на зміни регіонального ринку праці.

Заслугує на увагу вивчення комплексних досліджень З. Балабаєвої, О. Боднар, С. Вольянської, А. Стадник, у яких визначено пріоритетним *регіональний підхід* до різнопланових педагогічних і соціальних проблем у регіоні. Зважаючи на наукові позиції Л. Ващенко [29, с.43], *регіональний підхід* дає можливість, з однієї сторони, ураховувати регіональні особливості у змісті організації освітнього процесу; з іншої – розширювати мережу закладів освіти різних типів і з різними освітніми послугами для забезпечення зростаючих потреб суспільства щодо отримання якісної освіти певного профілю. Регіональний підхід дозволяє здійснити неперервність освітнього процесу, а також виявити пріоритетні напрями розвитку регіональних освітніх систем за системним підходом з потребою орієнтації на інноваційні перспективи і детермінацією впливу освітніх послуг на стан соціально-трудової сфери регіону, позиціонує дослідник А. Шевчук [30].

Таким чином, при визначенні теоретико-методологічних засад інституційного забезпечення управління професійною орієнтацією щодо підготовки фахівців для сфери туризму в

регіональних освітніх системах базовим є *регіональний підхід*. Принцип регіоналізації у даний час є домінуючим щодо розвитку освітніх систем. Його реалізація означає новий етап становлення освітнього простору (чи освітніх реалій) України. Регіональний підхід сприяє оптимальному використанню специфіки та унікальності внутрішнього потенціалу регіонів для прискорення темпів економічного зростання [31].

Відповідно окремої уваги, на наш погляд, заслуговує визначення «регіон» на основі узагальнених відомостей його дослідників. Регіон (від лат. *region, regionis* – область, округ), спочатку означало «проводити межі», а згодом набуло значення «керувати». Натомість регіон (біосферний) – відносно замкнуте територіальне недержавне соціально-виробниче утворення, що характеризується відносною самодостатністю й здатністю до самовідтворення соціально-виробничих функцій і відповідної інфраструктури [31].

Додамо, що в теорії управління регіон виступає сталим соціально-географічним поняттям. Це певна соціально-виробнича інфраструктура, що створюється різноманітною діяльністю регіонального соціуму та охоплює певну територію, яка є простором структурно-функціонального насичення. Регіони не обов'язково є стійкими об'єднаннями. Вони можуть бути досить різноманітними. Так, соціально-культурні регіони відмінні від виробничих комплексів [31]. Окрім цього, регіон має самоврядний механізм, елементи якого взаємозалежні й доповнені механізмом зовнішнього регулювання. У сучасному розумінні – це співробітництво, що означає спільну діяльність, яка зустрічається в освіті, науці соціально-виробничій інфраструктурі на регіональному рівні. Тому вважаємо можливим говорити, що в регіональному освітньому середовищі, система управління професійною орієнтацією щодо підготовки фахівців для сфери туризму, заснована на об'єднанні міжпредметних компетенцій учасників в основі яких – особливі норми взаємодії, базові

знання учнівської молоді – а також знання питань соціально-культурного, економічного розвитку регіону.

Отже, така система управління професійною орієнтацією щодо підготовки фахівців для сфери туризму – це позитивне явище в сучасному суспільстві за умов інтеграції та глобалізації співпраця різних суб'єктів над вирішенням однієї задачі. Преваги такого підходу, зокрема до розвитку *туризму регіонів* та до вдосконалення механізму управління професійною орієнтацією серед учнівської молоді на регіональному рівні, виражено у взаємних вигодах для системи управління професійною орієнтацією щодо підготовки фахівців для сфери туризму, які пов'язані між собою туристичною привабливістю регіону та спільними соціально-економічними цілями туристичної освіти.

У контексті вищезазначеного, важливо усвідомити, що туризму притаманна міждисциплінарність, яка проявляється в тому, що туризм існує на основі співвідношення між простором регіону, культурою та освітою. На часі в суспільстві формуються нові соціальні устрої, нові види діяльності, які будуть сприяти появі способів адаптації особистості до швидкозмінних умов. Інтенсивно розвивається освітній простір взаємодії профільної середньої освіти та професійної, в який поступово вписується й вітчизняна туристична освіта, яка є привабливою серед учнівської молоді. Вагомим чинником у цьому є розвиток *регіонального туризму*, зміцнення регіонального співробітництва як у приватному, так і в громадському секторі, реалізація освітніх реформ.

Практична реалізація в Україні нової законодавчої бази освіти, що корелюється з оновленими економічними та суспільними пріоритетами розвитку країни, відповідає європейським устремлінням, працює на подальшу інтеграцію до європейського освітнього простору. Актуальними на часі є розроблені проекти стандартів освіти на основі компетентнісного підходу, місією, якого є приведення освіти у відповідність до потреб

регіонального ринку праці. Сучасність даного підходу полягає в культурі самовизначення, тобто готовності саморозвиватися та самореалізовуватися учнівській молоді. Концепцією реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року передбачено важливі напрями реформування професійної освіти: створення єдиної системи професійної освіти шляхом зближення та інтеграції професійно-технічної й фахової передвищої освіти, яка є ефективною та відповідає потребам ринку праці; оновлення змісту та підвищення якості професійної освіти відповідно до запиту роботодавців; підвищення привабливості професійної освіти серед стейкхолдерів [32].

Згідно п. 2 ст. 3 розділу I Закону України «Про вищу освіту» державна політика у сфері вищої освіти ґрунтується на принципах:

- сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя;

- міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейський простір вищої освіти, за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної вищої школи;

- державної підтримки підготовки фахівців з вищою освітою для пріоритетних галузей економічної діяльності, напрямів фундаментальних і прикладних наукових досліджень, науково-педагогічної та педагогічної діяльності; сприяння здійсненню державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти;

- відкритості формування структури і обсягу освітньої та професійної підготовки фахівців з вищою освітою [33].

Згідно з п. 1 ст. 10 розділу III Закону України «Про вищу освіту», стандарт вищої освіти – це сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності ЗВО і наукових установ за

кожним рівнем вищої освіти [33]. Відповідно, в Законі України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII виокремлено рівень – *фахова передвища освіта* як єдина система професійної неуніверситетської освіти та новий освітньо-професійний ступінь – *фаховий молодший бакалавр* [34]. Орієнтація на зазначені пріоритети у розвитку вищої освіти потребує розробки і впровадження нових педагогічних технологій у навчальний процес, що дозволить значною мірою подолати основний недолік технологічного підходу, який домінує у вищій школі, – орієнтація на репродуктивний тип навчання.

Закон України «Про фахову передвищу освіту» від 06.06.2019 № 2745-VIII визначає порядок, умови, форми та особливості здобуття *фахової передвищої освіти* та регулює суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації конституційного права людини на освіту, прав та обов'язків фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у реалізації цього права, а також визначає компетенцію державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері *фахової передвищої освіти* [35].

Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні 2014 р. [36], передбачає створення в регіонах об'єднаних територіальних громад (ОТГ) і трансфер повноважень від районних державних адміністрацій як складових вертикалі державної виконавчої влади об'єднаним територіальним громадам, що потребує відпрацювання інноваційних моделей організації профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю в закладах освіти регіону. Відповідно, розвиток ринку праці й ринку освітніх послуг у кожному регіоні вимагає нових форм взаємодії та співробітництва. При цьому звернемо увагу на важливість збереження вертикалі у виконанні освітніх повноважень і завдань чинних та створюваних органів управління освітою. Згідно з положенням про структурний підрозділ освіти виконавчого органу ОТГ (Лист МОН України «Методичні рекомендації з розроблення положення про структурний

підрозділ освіти виконавчого органу об'єднаної територіальної громади» від 30.12.2015 № 1/9-633), відбувається орієнтація системи освіти на кінцевий результат, розроблення програм реалізації спланованих результатів, розкриття змісту всіх напрямів роботи на новому етапі розвитку ринку праці та ринку освітніх послуг.

З огляду на викладене, необхідні комплексні узагальнення напрацювань низки сучасних концепцій, тенденцій управління профорієнтаційною роботою з учнівською молоддю, що збігаються із загальними принципами реформування освіти. Серед них – орієнтація на якість освіти, інтеграція, диференціація та індивідуалізація, демократизація, регіоналізація. Сьогодні жодна економічна стратегія не може бути реалізована повною мірою без інтеграції зв'язків, партнерства, що нею формуються. Партнерство, ініціативою котрого є система освіти як особлива сфера соціального життя учнівської молоді, робить свій внесок у становлення громадянського суспільства.

Таким чином, в умовах децентралізації влади в Україні організація профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю в закладах освіти регіону потребує кардинального оновлення в напрямі посилення багатоаспектної партнерської взаємодії як центральних і регіональних державних органів із органами місцевого самоврядування, освітніми закладами, науковцями, педагогами, батьками, учнівською молоддю, потенційними роботодавцями, громадськими об'єднаннями, так і партнерства держави та громад [36]. Такі трансформації необхідні в контексті основних завдань у сфері загальної середньої освіти, що визначено в Законі України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 № 463-IX: забезпечення рівного доступу до повної загальної середньої освіти та забезпечення якості повної загальної середньої освіти [37].

Закон України «Про освіту» передбачає «здобуття профільної середньої освіти та професійно-орієнтоване на ринок праці

профільне навчання на основі поєднання змісту освіти, визначеного стандартом профільної середньої освіти та професійно зорієнтованого підходу до навчання з урахуванням потреб і здібностей учнів» (ст. 12). Профільна середня освіта – один із рівнів освіти (ч. 2 ст. 10). Зазначене відповідає третьому рівню Національної рамки кваліфікацій. Цей рівень триває три роки, і його можуть здобувати в окремих закладах освіти або у структурних підрозділах одного закладу освіти (п. 3 ст. 12) [34].

Робимо акцент на тому, що *інтеграційний підхід* в освітній практиці організації профільної освіти як профорієнтаційного процесу може бути реалізований у ряді варіантів. Заклад загальної середньої освіти (ЗЗСО) має партнерські відносини із закладами позашкільної освіти (ПЗО); міжшкільним ресурсним центром профільного навчання в ліцеях (Наказ МОН України «Про затвердження Положення про міжшкільний ресурсний центр» від 09.11.2018 № 1221); закладами професійно-технічної освіти (ПТЗО) та закладом вищої освіти (ЗВО) чи входить до його структури [34]. Украй важливим є також процес диференціації профільного навчання поряд із інтеграцією освіти – це певні об'єднання дисциплін, програм навчання в закладах освіти.

У контексті зазначеного вище комплекс «ЗЗСО – коледж – університет» є реальною моделлю нової форми неперервної освіти в регіоні. Згідно з п. 3 ст. 28 Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII, коледж – це заклад вищої освіти або структурний підрозділ університету, академії чи інституту, що здійснює освітню діяльність, пов'язану із здобуттям ступеня бакалавра та/або молодшого бакалавра, проводить прикладні наукові дослідження та/або творчу мистецьку діяльність. Коледж також має право відповідно до ліцензії (ліцензій) забезпечувати здобуття профільної середньої, професійної (професійно-технічної) та/або фахової передвищої освіти [33].

Отже, за *закладами фахової передвищої освіти* зберігається право надання освітніх послуг на основі повної або базової се-

редньої освіти, а здобуття фахової передвищої освіти на основі базової середньої освіти здійснюється з одночасним здобуттям повної загальної середньої освіти та отриманням документа про повну загальну середню освіту. Відповідно, особи, які здобули ступінь фахової передвищої освіти, можуть продовжити навчання на рівнях вищої освіти, у т. ч. за скороченою програмою підготовки [35].

Варто також зважати на те, що профільна середня освіта певного спрямування здобувається у спеціалізованих закладах освіти одночасно із загальною середньою освітою та орієнтована на продовження навчання на наступних рівнях освіти, що дає можливість розв'язати одразу кілька проблем. Насамперед ідеться про кращу професійну орієнтацію випускників коледжів, адже вони будуть старшими й більш вмотивованими, та можливість переходу до схеми навчання у ЗВО «3+2»: три (а не чотири) роки бакалаврату і два роки магістратури. Отже, здібні старшокласники обиратимуть поглиблене вивчення профільних предметів, погоджене зі ЗВО, й цей кредит згодом зарахується до університетської освіти. Це аргументується тим, що такий підхід зробить учнівську молодь мобільнішою, а за три роки вони зможуть здобути два напрями вищої освіти. Таким чином, упровадження Державного стандарту профільної середньої освіти, різних форм здобуття фахової вищої туристичної освіти є важливою складовою освітньої реформи.

Зазначене дало можливість сформулювати вимоги до реалізації системи профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю в закладах освіти та визначити місце в цій системі фахової вищої туристичної освіти. Розроблено структурні вертикальні й горизонтальні зв'язки та залежності на всіх рівнях діяльності з організації профорієнтаційної роботи в освітньому просторі закладів освіти як показано на рисунку 1., що сприятиме координації, реалізації завдань, визначених Концепцією реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа»

[38] і Концепцією «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» [32].

Аргументовано, що запропонована структурно-функціональна модель системи є дієвим інструментом забезпечення ефективного професійного самовизначення учнівської молоді, розвитку професійної компетентності управлінської команди на засадах соціального партнерства освітян, органів місцевого самоврядування та роботи в команді для реалізації інноваційних технологій профілізації навчання на сучасному етапі реформування вітчизняної освіти. Вважаємо, що важливим напрямом розробки проблем педагогіки туризму є теоретико-методологічне обґрунтування інноваційних технологій підготовки фахівців для сфери туризму. Для досягнення найбільшого ефекту від запропонованої моделі – професійну підготовку слід будувати, дотримуючись певних умов, зокрема, організації освітнього-виробничого середовища та впровадження в процес підготовки практики соціального партнерства з підприємствами та установами індустрії туризму.

З метою успішної реалізації зазначених вище положень необхідно розробити методіку професійної підготовки майбутніх фахівців для сфери туризму з використанням практико-орієнтованих технологій навчання, яку доцільно впроваджувати на основі: компетентнісно-діяльнісного підходу до організації освітнього процесу та технологічного підходу до змісту навчання; створення спеціального освітнього середовища, одиницею якого є навчально-виробничий кластер з викладачів, студентів, виконавчих органів, які здійснюють виконавчі функції і повноваження місцевого самоврядування та представників туристичних організацій і фірм (див. рис. 1).

У контексті вищезначених ознак туризму, що обумовлюють перманентність, безперервність освіти в туризмі, закономірності професійної діяльності майбутнього фахівця галузі накладають певні вимоги на педагогічні технології викладання

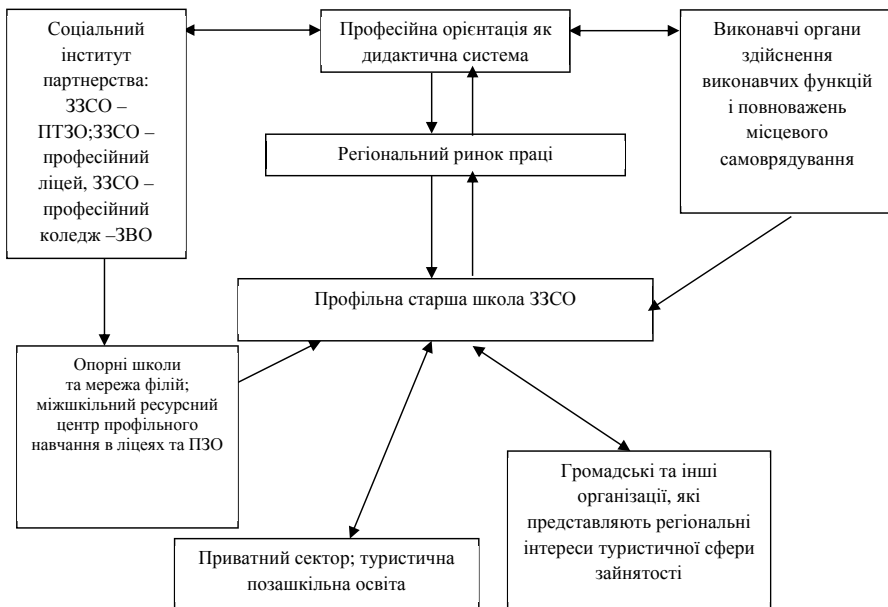

Рис. 1. Структурно-функціональна модель системи управління професійною орієнтацією щодо підготовки фахівців для сфери туризму

Джерело: скомпоновано автором на підставі [33, 34, 36, 37, 38]

і розробки змісту навчальних дисциплін (наявність наскрізної освітньої програми, наступності в освіті), організації творчої навчально-пізнавальної діяльності учнівської молоді у закладах освіти туристського спрямування.

Все це спонукає нас до наукового пошуку інноваційних підходів до профілізації навчання та професійної підготовки майбутніх фахівців для сфери туризму в контексті партнерства освіти, науки, органів місцевого самоврядування, бізнесу на сучасному етапі реформування вітчизняної освіти. Зокрема, на наш погляд, така підготовка потребує розробки та впровадження на основі системно-діяльнісного підходу сучасних практико-орієнтованих технологій професійного навчання, спрямованих на формування готовності випускника до успішного виконання професійних завдань в реальних умовах праці, основу яких

має становити спільна діяльність викладачів, студентів та представників туристичних організацій в умовах спеціально створеного інноваційного освітнього середовища.

Таким чином, аналіз міри впливу означених організаційного і соціально-педагогічного принципів дає змогу виявити, інтегрувати й реалізувати економіко-соціальні можливості регіонів у форматі освітніх округів у структурі об'єднаних територіальних громад. Цілком очевидно, що зазначені принципи потребують нових підходів при підготовці та підвищенні професійної компетентності педагогічних і керівних кадрів.

Пропонуємо алгоритмічні підходи щодо профілізації старшої школи.

Алгоритм дій на рівні закладу загальної середньої освіти:

- розробити Концепцію профільного навчання, передбачивши ранню профілізацію та допрофесійну підготовку, внести зміни до Статуту ЗЗСО;

- створити базу даних авторських програм спеціальних курсів, курсів за вибором, факультативних курсів та гуртків;

- надати можливості всім учням старших класів отримувати профільне навчання і допрофесійну підготовку через варіативний шлях профілізації (за рахунок варіативної складової навчального плану: спецкурси та курси за вибором, факультиви, предметні гуртки туристичного спрямування);

- здійснити професійне консультування учнів у ЗЗСО щодо визначення їхньої професійної спрямованості, що може реалізовуватися педагогами разом із психологічною службою, спеціалістами центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, фахівцями центрів зайнятості;

- провести значну профорієнтаційну роботу серед учнівської молоді та їхніх батьків щодо вибору напряму (профілю туристичного спрямування) навчання (ознайоми учнів та батьків з «освітньою картою» міста, району; з територіально близькими ЗЗСО, ПЗО, ВЗО, напрямами навчання в них, умовами прийому тощо).

Згідно з Типовим Положенням про районний відділ освіти [39], основними функціями районного управління освітою є аналіз стану освіти в регіоні та прогнозування її розвитку. Слід погодитися, що це програма розвитку як робочий документ для організації перспективної та поточної діяльності закладів освіти з профорієнтаційної роботи серед учнівської молоді, який містить опис змісту діяльності та послідовності дій, що сприятимуть реалізації концепції розвитку регіону. Частина з них висвітлена в різного роду освітніх директивах, концепціях, стратегіях, програмах, низці нормативно-правових актів щодо професійної орієнтації, профільного навчання учнівської молоді в закладах освіти регіону.

Алгоритм дій на *регіональному рівні щодо профілізації старшої школи:*

- розробити Концепцію профільного навчання в регіоні;
- підготувати наказ: «Про затвердження авторських програм факультативних курсів та предметних гуртків», «Про опорні ЗЗСО», із профільного навчання, формування бази даних про напрями, профілі у ЗЗСО;
- забезпечити регіональним відділом освіти проведення профорієнтаційної роботи в ЗЗСО і позашкільних закладах освіти та контролю за її реалізацією Р(М)МК, НМЦ;
- розробити організаційно-методичне забезпечення упровадження різних форм профільного навчання, зокрема таких, як-от: регіональні освітні округи, опорні школи з мережею філій, міжшкільний ресурсний центр профільного навчання у ліцєях (Наказ МОН України №1221 від 09.11.18 №1221 «Про затвердження Положення про міжшкільний ресурсний центр»);
- створити систему виявлення і підтримки обдарованих дітей і талановитої молоді (з досвіду проекту «Профорієнтація та психологічна допомога учнівській молоді м. Києва» у рамках: Громадський бюджет - 2018 р.)

- розробити міжвідомчу програму регіональної туристичної освіти на основі, орієнтовану на інноваційні процеси, технології;
- створити систему суспільних рейтингів за участю учнівської молоді, батьків, роботодавців в «аудиті» усіх освітніх установ з допрофесійної підготовки щодо формування умов для академічної мобільності учнівської молоді ЗЗСО та можливості отримання професійних проб за профілем туристичного спрямування;
- забезпечити розвиток віртуального освітнього середовища, координаційного центру з подальшою перспективою створення мережних дистанційних курсів навчання педагогів, керівників закладів освіти через різні методи комунікації: інтернет-конференції, консультативні послуги, онлайн-курси з використання веб-ресурсу (платформи типу Skill Share) за напрямами реалізації Концепції реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року.

Концептуальні засади, відображені у представлених нами положеннях включають ідеї, необхідні для реалізації запропонованої структурно-функціональної моделі системи управління профорієнтаційною роботою з учнівською молоддю в закладах освіти регіону та враховують специфіку організаційно-педагогічних умов єдиного освітнього простору загальної середньої освіти, позашкільної освіти та професійної орієнтації. Натомість установи системи регіональної освіти у своїй діяльності ґрунтуються на принципах економічної доцільності та обґрунтованості у формуванні спектра освітніх послуг для здобувачів освіти.

Таким чином, представлено алгоритм дій мережевої організації профільного навчання учнівської молоді ЗЗСО за рахунок цілеспрямованого й організованого залучення освітніх ресурсів інших освітніх установ та на основі кооперації із закладом позашкільної освіти, що здійснює профільне навчання. Такий підхід, став підґрунтям для розробки організаційної структури управління професійною орієнтацією щодо підготовки фахівців для сфери туризму в закладах освіти регіону, узгодженості

дій суб'єктів профорієнтаційного процесу з метою реалізації Концепції профільного навчання у старшій ланці ЗЗСО. Запропоновано структурно-функціональна модель системи управління професійною орієнтацією щодо підготовки фахівців для сфери туризму, яка виконує роль проєктної моделі для створення і забезпечення функціонування подібних установ в регіоні з аналогічними умовами, які забезпечують адаптивний характер допрофесійної підготовки з врахуванням потреб учнівської молоді у професійному самовизначенні, запитів їх батьків та соціально-економічної ситуації в регіоні.

Важливим результатом дослідження формування системи управління професійною орієнтацією щодо підготовки фахівців для сфери туризму є визначення сенсу фахової туристичної освіти – сформувані всебічно розвиненого фахівця, здатного генерувати нові ідеї, формувати інноваційний туристичний продукт, ефективно просувати його на ринку туристичних послуг, забезпечувати його реалізацію та споживання туристичних послуг в туристичних дестинаціях на високому якісному рівні, здатному організувати туристичний процес з урахуванням перспектив розвитку туризму [40].

Таким чином, аналізуючи досвід співробітництва у сфері підготовки кадрів для туризму, обґрунтовується необхідність поглиблення інтеграції на рівні як теоретичної, так і практичної підготовки студентів. У результаті інституційне забезпечення підготовки фахівців для сфери туризму на всіх рівнях вищої освіти має включати:

- цикл гуманітарних дисциплін, які впливають на формування світогляду, цикл природничих дисциплін, спрямованих на формування екологічно і соціально відповідальної діяльності в сфері туризму, цикл економічних дисциплін, які формують знання, уміння та навички бізнесової діяльності та ін.;
- навчально-методичні та виробничі практики для закріплення теоретичних знань, які отримані під час навчання, тому

основна увага має бути зосереджена на курсах з організації туристичної діяльності на підприємстві та фірмі щодо управління туристичним процесом на всіх рівнях;

- обов'язковий науковий супровід туристичної діяльності, практики розвитку туризму та туристичної освіти в регіоні;
- безперервність туристичної освіти, за сприяння ЗВО, які готують кадри для туризму, і практиків туристичної сфери для підтримки структур з регулювання туристичної діяльності (державних та громадських);
- засади дуальної освіти, тобто освіти, яка поєднує академічну і виробничу складові в процесі навчання студентів і таким чином обумовлює поєднання наукових засад з практикою туристичної діяльності;
- розширення практико-орієнтованих занять завдяки запровадженню різних форм в освітню діяльність: семінари, клуби, майстер-класи із залученням позашкільної та неформальної освіти туристичного спрямування.

Представимо методи, які застосовуються в формуванні системи управління професійною орієнтацією щодо підготовки фахівців для сфери туризму – це отримані в результаті наукового пошуку тренди і закономірності, що можуть бути використані при прогнозуванні розвитку регіонального туризму, на основу туризмології як нового синтетичного міждисциплінарного напрямку наукових досліджень, об'єднаних спільністю соціальної мети – забезпечення сталого розвитку туризму на основі екологічної і соціально відповідальної організації туристичного процесу, раціонального рекреаційно-туристичного природокористування, з урахуванням динамічності, територіальності, глобальності проявів та локалізації туристичної діяльності, інтернаціоналізації в туризмі.

Європейська практика показала реальну можливість запровадження в формуванні інституційного забезпечення системи

управління професійною орієнтацією щодо підготовки фахівців для сфери туризму [41]:

- Програми «Зміни в регіоні» – RITA – це пріоритетні напрямки фінансування: системні зміни; соціальна політика та система освіти; розвиток місцевого самоврядування і місцевих громад; розвиток підприємництва; права людини; культурна спадщина тощо.

- Програми «Молодь в дії» – в основі пріоритетні напрями фінансування: європейська волонтерська служба; молодіжний обмін; тренінги та мережеві проекти з учнівською молоддю.

- Програми «Європеїці за мир», яка повинна спонукати учнівську молодь у віці 14 до 21 року до критичного бачення історії і проблем сучасності; до транскордонного співробітництва з однолітками, до діалогу культур тощо [42].

Вищезначене надало можливість дійти висновку, що отримані в результаті наукового пошуку тренди і закономірності, що можуть бути використані при прогнозуванні розвитку регіонального туризму, на основу туризмології є важливим джерелом модернізації функцій управління професійною орієнтацією щодо підготовки фахівців для сфери туризму, оптимізації змісту з професійної орієнтації. Аргументація змін в загальній середній освіті та позашкільному навчанні, професійній освіті щодо підготовки фахівців для сфери туризму, упровадження окреслених вище пропозицій щодо розвитку вітчизняної професійної орієнтації та профільного навчання у закладах освіти регіону, дозволить у перспективі створювати сприятливі умови для учнівської молоді щодо задоволення запитів у напрямі всебічного розвитку її здібностей та культури; формування громадянина України, здатного до свідомого суспільного та соціально-професійного вибору.

Список використаних джерел:

1. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/249826501>
2. Ничкало Н.Г. Трансформація професійно-технічної освіти України : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2008. 200 с
3. Матяш Н.Ю. Формування у старшокласників професійної спрямованості на сільськогосподарські спеціальності у взаємодії школи та вузу : автореф. дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. Київ, 1994. 18 с.
4. Калініна Л.М. Організаційний механізм професійного самовизначення ліцеїстів у сфері менеджменту. *Механізми управління розвитком організаційної культури загальноосвітнього навчального закладу: Матеріали Всеукраїнської конференції 4-5 квітня 2013 року*. Київ. АртЕкономі, 2013. С.101–107. URL: <https://scholar.google.com.ua/> (дата звернення 17.06.2021)
5. Паращенко Л. Державне управління розвитком загальної середньої освіти в Україні: методології, стратегії, механізми : Монографія. Київ : Майстер книг, 2011. 536 с.
6. Побірченко Н.А. Профільна школа. Профорієнтація. Програми. Київ : Наук. світ, 2009. 121 с.
7. Козійчук О.Г. Теоретико-прикладні аспекти управління профорієнтаційною роботою в освітніх закладах регіону. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : «Педагогічні науки»*. Чернігів, 2018. Вип. 150. С. 62–658.
8. Меркулова С.І. Організація цілеспрямованої і систематичної профорієнтаційної роботи – основа забезпечення країни професійними педагогічними кадрами. *Нова педагогічна думка : наук.-метод. журн.* 2008. № 2. С. 84–89.
9. Федорченко В.К. Педагогіка туризму : навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «Слово», 2004. 296 с.
10. Мелько Л.Ф. Професійні студії як ефективна форма підготовки фахівців туристичної сфери. *Актуальні питання туризмології та туристичної практики: Збірник матеріалів науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю Інституту туризму Федерації професійних спілок України*. Київ : АПСВТ. 2019. С. 39-41.

11. Уварова Г.Ш. Формування у студентів компетентності з управління проєктами в туризмі. *Туризм: наука, освіта, практика: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції з нагоди 50-ої річниці створення Рівненського відділу Українського географічного товариства у Національному університеті водного господарства та природокористування*. Рівне : НУВГН, 2020. С. 213-217.
12. Управління регіональним розвитком туризму : *навч. посіб.* / за наук. ред. Д.М. Стеценка. Київ : Знання, 2012. 455 с.
13. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання : Вибр. пед. твори : У 2 т. Київ, 1983. Т. 1, С. 196.
14. Смолінська Н.В. Управління знаннями як інструмент забезпечення інноваційного розвитку підприємств. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : Проблеми економіки та управління : збірник наукових праць. 2015. № 815. С. 248-255.
15. Любіцева О. Можливості запровадження дуальної освіти в туризмі. «Актуальні питання туризмології та туристичної практики»: *Збірник матеріалів науково-практичної конференції присвяченої 25-річчю Інституту туризму Федерації професійних спілок України*. Київ : АПСВТ, 2019. С.133.
16. Лук'янова Л.Г. Освіта в туризмі : *навч.-метод. посіб.* Київ : Вища школа, 2008. 719 с.
17. Schein, E. H. (1990). *Career Anchors: Discovering Your Real Values*. San-Francisco: Jossey. Bass, 67 p.
18. Демчук В.С. Основи освітнього менеджменту. Київ : Ленвіт, 2007. 263 с.
19. Кравченко Л.М. Неперервна педагогічна підготовка менеджера освіти. Полтава : Техсервіс, 2006. 418 с.
20. Управління освітою / за наук. ред. В.П. Беха та ін. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. 546 с.
21. Гончарова Н.О. Основи професійної орієнтації. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. 168 с.
22. Синявський В.В. Профорієнтаційна робота в закладах профтехосвіти : *метод. рек.* Глухів : РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2010. 63 с.
23. Олійник В.В. Деякі концептуальні ідеї методології управління освітою. *Електронне наукове фахове видання. Теорія та мето-*

дика управління освітою. 2010. № 4. URL : <http://tme.uomo.edu.ua/docs/4/10jlimen.pdf> (дата звернення : 09.11.2021).

24. Козловська І. Концептуальні основи інтеграції та наступності навчання у професійно-технічній освіті. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2003. № 3. С. 20–29.

25. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки URL : <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/6866-redaktsijna-komisiya-iii-vseukraji-nskogo-zjizdu-pratsivnikiv-osviti-zavershila-robotu> (дата звернення : 16.09.2021).

26. Зязюн І.А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти. *Неперервна професійна освіта : проблеми, пошуки перспективи : монографія*. Київ : Віпол, 2000. 636 с.

27. Рибалка В.В. Особистісний підхід у профільному навчанні старшокласників : монографія / за ред. Г.О. Балла. Київ : Деміург, 1998. 160 с.

28. Кремень В. Система освіти в Україні : сучасні тенденції і перспективи. *Професійна освіта : педагогіка і психологія : пол.-укр. журн., укр. пол. щорічник* / за ред. Т. Левовицького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало. Київ ; Ченстохова : Віпол, 2000. Вип. 2. С. 11–30.

29. Ващенко Л.М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону : монографія. Київ : ВПЦ «Тираж», 2005. 380 с.

30. Шевчук А.В. Інноваційний розвиток регіональних освітніх систем : дис. д-ра економ. Наук : спец. 08.00.05 / Черкаський державний технологічний університет. Черкаси, 2014. 492 с.

31. Балабаєва З.В. Новий регіоналізм – невід’ємний елемент європейської інтеграції. *Зб. наук. праць Національного центру з питань євроатлантичної інтеграції України*. Київ, 2005. Вип. 15. С.16–19

32. Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року : схвал. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12.06.2019 № 419-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text>.

33. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII (дата оновлення: 12.07.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

34. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

35. Про фахову передвищу освіту : Закон України від 06.06.2019 № 2745-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>.

36. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : схвал. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/333>.

37. Про загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.

38. Про затвердження плану заходів на 2017–2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» : розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.12.2017 № 903-р (дата оновлення: 17.04.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/903-2017-%D1%80#Text>.

39. Освіта в Україні. Нормативна база / уклад. Є.К. Папутинський 3-є вид., змін. та доп. Київ : КНТ, 2007. 520 с.

40. World Tourism Organization. URL : <http://www2.unwto.org/>. (дата звернення : 17.09.2021).

41. Рамкова Програма ЄС для досліджень та інновацій ГОРИЗОНТ 2020. URL : <http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/> (дата звернення : 03.09.2021).

42. Ресурсний центр ГУРТ. URL: gurt.org.ua (дата звернення : 16.10.2021).